

رابطه مسئولیت پذیری و درگیری تحصیلی دانش آموزان

فاطمه سجادی

کارشناسی امور تربیتی و معاون آموزشی مدارس ابتدائی شهر تهران

چکیده

هدف از انجام پژوهش حاضر تعیین رابطه مسئولیت پذیری و درگیری تحصیلی دانش آموزان دانش آموزان بود. روش تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش اجرا توصیفی- همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش کلیه دانش آموزان دختر پایه پنجم مدارس منطقه ۲ تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ که از این تعداد ۲۰۰ نفر به روش نمونه گیری در دسترس به عنوان حجم نمونه تعیین شدند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه درگیری تحصیلی فردریکز و همکاران (۲۰۰۴) و مسئولیت پذیری گاف (۱۹۸۴) استفاده شد. داده‌ها از طریق تحلیل آزمون همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS26 تحلیل شد. نتایج نشان داد بین مسئولیت پذیری و استراتژی درگیری تحصیلی رابطه مثبت و معنی دار برقرار است ($p < 0/01$). بدین ترتیب، برای بهبود درگیری تحصیلی دانش آموزان، باید زمینه و بستر مناسب را برای مسئولیت پذیری آنان فراهم نمود.

واژگان کلیدی: مسئولیت پذیری، درگیری تحصیلی، دانش آموزان

مقدمه

یکی از متغیرهای مهم در روانشناسی تربیتی دانش آموزان، درگیری تحصیلی است (کلیموسوا، بیورسوا، و بارتوسوا، ۲۰۱۵؛ به نقل از نخستین گلدوست، ۱۳۹۷) که در یادگیری اولیه حیاتی است، تا این حد که از آن به عنوان یک منادی مهم یادگیری یاد می شود (زینگیر، ۲۰۰۸). در واقع نبود اشتیاق به مدرسه می تواند پیامدهای جدی نظیر عدم پیشرفت در مدرسه، تمایل به رفتارهای انحرافی و خطر ترک تحصیل را به دنبال داشته باشد (فین و راک، ۱۹۹۷). سازه درگیری تحصیلی به رفتارهایی که به یادگیری و پیشرفت تحصیلی مربوط است، اطلاق می شود (پنتریچ، ۲۰۰۳؛ پینتایرینی، سوائینی و پایلوت، ۲۰۱۴). درگیری تحصیلی سازه ای چندبعدی است که متشکل از مولفه های مختلف رفتاری، شناختی و انگیزشی است (مارتین، ۲۰۰۸؛ آرشا، مبالت، فالو و پاگانی، ۲۰۰۹؛ مارتین و لیم، ۲۰۱۰؛ به نقل از نخستین گلدوست، ۱۳۹۷). این مفهوم به کیفیت تلاشی اشاره دارد که دانش آموزان صرف فعالیت های هدفمند آموزشی می کنند تا به صورت مستقیم در دستیابی به نتایج مطلوب نقش داشته باشند (ریچاردسون، لانگ و وودلی، ۲۰۰۳؛ به نقل از عابدی و همکاران، ۱۳۹۳). درگیری تحصیلی با رفتارهای مرتبط با سازگاری مدرسه ای از جمله ثبات روی تکالیف، مشارکت و حضور در کلاس مرتبط بوده است (وانگ، وایلت و اکلز، ۲۰۱۲). دانش آموزانی که به طور منظم سر کلاس حاضر می شوند، بر موضوعات یادگیری تمرکز می کنند و به مقررات مدرسه پایبندند، در کل نمرات بالایی می گیرند و در آزمون های استاندارد شده پیشرفت تحصیلی عملکرد بهتری دارند (وانگ و هولکامبی، ۲۰۱۱). همچنین دانش آموزان با عملکرد تحصیلی ضعیف، درگیری کمتری به مدرسه خود دارند (موریا و همکاران، ۲۰۱۸). در مقابل درگیری رفتاری به مدرسه به طور متقابل پیشرفت تحصیلی را تسهیل می کند (وانگ، تیان و هیوبنر، ۲۰۱۹). بنابراین بنابراین لازم است عوامل موثر بر آن شناسایی و تقویت گردد.

یکی دیگر از نیازهای روان شناختی دانش آموزان که بر عملکرد فردی و تحصیلی آنان مؤثر است مسئولیت پذیری^۱ می باشد (شریعت باقری و نیک پور، ۱۳۹۷). مسؤولیت پذیری یکی از مؤلفه هایی است که سالهای اخیر مورد تأکید قرار گرفته است

¹ -Academic Engagement

² - Zyngier

³ Finn & Rock

⁴ Pintrich

⁵ Pietarinen, Soini & Pyhalto

⁶ Martin

⁷ Archambault, Jinson, Fallu & Pagani

⁸Liem

⁹Richardson, Long & Woodly

¹⁰Wang, Willett & Eccles

¹¹Wang & Holcombe

¹²Moreira

¹ - Wang, Tian & Huebner 3

¹ - Responsibility 4

(یشیل، ۲۰۱۳؛ شاولسون، ۲۰۰۷؛ استاکدال و بروکت، ۲۰۱۰؛ یلدریم، ۲۰۰۸). مسؤولیت پذیری اشاره به حس وظیفه شناسی، پاسخگو بودن و تعهد دارد (آلن، ۲۰۱۰). مسؤولیت پذیری یعنی پاسخگو بودن در برابر نیازهای خود و دیگران و انجام وظایف فردی و اجتماعی به بهترین شکل. مسؤولیت پذیری ابعاد مختلفی دارد که شامل: مسؤولیت پذیری فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی میباشد. فرد مسؤولیت پذیر کسی است که در قبال رفتار خودش پاسخگو باشد؛ یعنی مسؤولیت سود و زیان وظیفه یا تکلیفی را که بر عهده گرفته است، بپذیرد (الیس و همکاران، ۱۹۷۵؛ به نقل از خدیوی و اللهی، ۱۳۹۲). نظریه انتخاب معتقد است که ایجاد روابط درست با افراد و پذیرش حس مسؤولیت مبتنی به تصمیم گیری های مورد نظر افراد می تواند از کنترل های بیرونی کاسته و به فرد کمک می کند بر خود مسلط بوده و مسؤولیت اعمال خود را بپذیرد (گلاسر، ۱۹۸۹؛ ترجمه حمزه، ۱۳۸۸). بر اساس نظریه گاف (۱۹۶۸) وظیفه شناسی، مسؤولیت پذیری، قابلیت اعتماد، عمل کردن بر اساس نظم و مقررات و اعتقاد بر این که عقل و دلیل باید بر زندگی مسلط باشد از ویژگی های شخصیتی نسبتاً پایدار میان فردی و درون فردی افراد است. گاف معتقد است که گرچه مسؤولیت تا اندازه ای با مردم آمیزی و خویشتن داری همبسته است اما باید بر ارزش ها و کنترل ها که عوامل مشخص و مهمی در زندگی افراد است تأکید نمود. فردی که دارای احساس مسؤولیت بالایی است نیازهای خود را در راه نیازهای جمع فدا می کند. این قبیل افراد پیامدهای رفتارهای خود را می پذیرند و قابل اعتماد و اطمینان هستند. نسبت به ساختار اجتماعی بزرگ تر احساس تعهد کرده و اگرچه لزوماً رهبر نیستند اما درستکار بوده و به عهد خود وفا می کنند. طبق دیدگاه گاف افراد جامعه ستیز افراد مسؤولی نیستند چون مدام متوجه نیازهای خود هستند، اما افرادی که دارای مشاغل هستند که مستلزم رفتار مسؤولانه و توأم با وظیفه شناسی است، افراد مسؤولیت پذیری می باشند. گاف معتقد است که فرد مسؤول به ارزش های اجتماعی و اخلاقی و مدنی پایبند است (مارنات، ۱۹۹۷؛ ترجمه پاشاشریفی و نیکجو، ۱۳۹۶). مروری بر تحقیقات صورت گرفته در حوزه مسؤولیت پذیری دانش آموزان، بیشتر در زمینه ارتباط این سازه با پیشرفت تحصیلی بررسی شده است. برای نمونه موسوی، مصری، ماصرمی و تقوی (۱۳۹۸)؛ خدیوی و اللهی (۱۳۹۲)؛ طباطبائی، طباطبائی، کاکایی و محمدی آریا (۱۳۹۱) در مطالعات خود ارتباط مثبت مسؤولیت پذیری و پیشرفت تحصیلی را نشان داده اند. تعدادی از پژوهشگران دیگری هم ضرورت تقویت مسؤولیت پذیری دانش آموزان را در ارتباط با پیشرفت تحصیلی آنان مدنظر قرار داده اند (غریبی، ۱۳۹۶). با این وجود، پژوهش ها در زمینه مسؤولیت پذیری و پیامدهای آن برای دانش آموزان در داخل کشور محدود است و پژوهش های خارجی نیز بیشتر بر مسؤولیت پذیری شرکت ها متمرکز بوده اند. بنابراین نیاز است در این باره بررسی های بیشتری به ویژه به سهم آن در پیش بینی درگیری تحصیلی پرداخته شود.

با توجه به ملاحظات نظری و تجربی گفته شده، در این پژوهش به این سوال پاسخ داده خواهد شد که آیا بین مسؤولیت پذیری و درگیری تحصیلی دانش آموزان دختر پایه پنجم ابتدائی منطقه ۲ شهر تهران رابطه وجود دارد؟

مواد و ابزار

- 1- Yeşil
- 2- Shavelson
- 3- Stockdale & Brockett
- 4- Yıldırım
- 5- Allen
- 6- Eliss

طرح پژوهش حاضر با توجه به ماهیت موضوع و اهداف مورد نظر از نوع تحقیق توصیفی-همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش دانش آموزان دختر پایه پنجم مدارس ابتدائی منطقه ۲ تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۳۹۸ می باشد که ۲۰۰ نفر به شیوه نمونه گیری در دسترس انتخاب و پرسشنامه در بین آنها توزیع شد.

برای گردآوری اطلاعات از ابزارهای ذیل استفاده شد:

مقیاس درگیری تحصیلی: این مقیاس به وسیله فردریکز^۱ و همکاران (۲۰۰۴) ساخته شده و دارای ۱۵ گویه است که این گویه ها سه مولفه درگیری رفتاری، عاطفی و شناختی را می سنجد. پاسخ هر کدام از گویه ها دارای نمرات یک تا ۵ است که "هرگز" تا "در تمام اوقات" را شامل می شود. طراحان مقیاس، ضریب پایایی این مقیاس را ۰/۸۶ گزارش کرده اند (فردریکز و همکاران، ۲۰۰۴). روایی این پرسشنامه در پژوهش های قبلی تایید شده (صفری و همکاران، ۱۳۹۵) و پایایی کل به روش آلفای کرونباخ در پژوهش عباسی و همکاران (۱۳۹۴) ۰/۶۶ و در پژوهش صفری و همکاران (۱۳۹۵) ۰/۷۴ گزارش شده است که حاکی از پایایی قابل قبول این پرسشنامه می باشد.

پرسشنامه مسئولیت پذیری (CPI-RE): این مقیاس اولین بار همراه با ۱۴ مقیاس دیگر در "پرسشنامه روانشناختی کالیفرنیا" توسط گاف (۱۹۸۴) مطرح گردید. مقیاس سنجش مسئولیت پذیری ۴۲ سوالی و تک عاملی به منظور سنجش ویژگیهایی از قبیل وظیفه شناسی، احساس تعهد، سخت کوشی، جدیت، قابلیت اعتماد، رفتار مبتنی بر نظم و مقررات، منطق و احساس مسئولیت مورد استفاده قرار گرفت (مارنات، ۱۹۹۷؛ ترجمه پاشاشریفی و نیکجو، ۱۳۹۶). پاسخ های این پرسشنامه بصورت ۰ و ۱ نمره گذاری می شود. به این معنی که آزمودنی در صورت موافق بودن با هر عبارت در مقابل آن علامت تیک و در صورت مخالفت با هر عبارت در مقابل آن علامت ضربدر قرار می دهد. در صورت موافقت با عبارات ۲، ۴، ۹، ۱۰، ۲۰، ۲۲، ۲۴، ۲۶، ۳۰، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۳۷، ۳۸، ۳۹ آزمودنی برای هر عبارت ۱ نمره و در صورت مخالفت نمره ۰ دریافت می کند. برای سایر سوالات بر عکس است. یعنی آزمودنی در صورت مخالفت با آنها نمره ۱ و در صورت موافقت نمره صفر دریافت می کند. ضرایب پایایی مقیاس بخش مسئولیت پذیری از طریق روش تنصیف و آلفای کرونباخ در پژوهش عسکری، عنایتی و روشنی (۱۳۹۰) به ترتیب برابر با ۰/۷۰ و ۰/۸۱ و در پژوهش حمیدی و قیطاسی (۱۳۸۹) برابر با ۰/۵۰ و ۰/۵۵ بود. داده ها از طریق همبستگی پیرسون در نرم افزار SPSS26 تحلیل شد.

یافته ها

در جدول ۱ ضرایب همبستگی مسئولیت پذیری و درگیری تحصیلی گزارش شده است:

جدول ۱. ماتریس همبستگی مسئولیت پذیری و درگیری تحصیلی

متغیر ۱	متغیر ۲	ضریب همبستگی
مسئولیت پذیری	درگیری تحصیلی	۰/۵۰۹**

**همبستگی در سطح ۰/۰۱ معنی دار است

نتایج جدول ۱، نشان می دهد که بین مسئولیت پذیری و درگیری تحصیلی ($r=0/509$ ؛ $p<0/01$) رابطه مثبت و معنی دار برقرار وجود دارد.

نتیجه گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد بین مسئولیت پذیری و درگیری تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت و معنی دارد. نتایج این پژوهش در ارتباط با مسئولیت پذیری و درگیری تحصیلی، حاکی از فقدان پژوهش های متناظر در این زمینه است. با این وجود، مروری بر

^۱ - Fredricks

تحقیقات صورت گرفته حاکی از آن است که در اکثر پژوهش‌ها نقش مسئولیت‌پذیری را در ارتباط با برخی شاخص‌های تحصیلی بررسی شده است. برای نمونه موسوی و همکاران (۱۳۹۸)؛ خدیوی و الهی (۱۳۹۲)؛ طباطبائی و همکاران (۱۳۹۱)، حاجی محمدی و تقوایی (۱۳۹۵) و خدیوی و الهی (۱۳۹۲) در مطالعات خود ارتباط مثبت مسئولیت‌پذیری و پیشرفت تحصیلی، فرضی و زارعی (۱۳۹۷) ارتباط مثبت مسئولیت‌پذیری و خودکارآمدی تحصیلی را نشان داده‌اند. تعدادی از پژوهشگران دیگری هم ضرورت تقویت مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان را در ارتباط با پیشرفت تحصیلی آنان مدنظر قرار داده‌اند (غریبی، ۱۳۹۶). از آنجایی که پیشرفت تحصیلی و درگیری تحصیلی دو شاخص تحصیلی وابسته به هم هستند، بنابراین به نوعی از نتایج پژوهش حاضر حمایت می‌کنند. تحقیقات متفاوتی دیگری درباره رشد اجتماعی و مسئولیت‌پذیری به ویژه مسئولیت‌پذیری دانش‌آموزان صورت گرفته است. بر این اساس، بین مسئولیت‌پذیری و بسیاری از خصیصه‌های عاطفی-اجتماعی و اخلاقی مانند نوع دوستی، انگیزه پیشرفت، کسب هویت موفق، سلامت عمومی، عزت نفس و رفتارهای مطلوب اجتماعی رابطه‌ای نزدیک و تنگاتنگ وجود دارد (ایمان و مرادی، ۱۳۹۰؛ رضانی، ۱۳۸۰؛ احمدی، ۱۳۹۰؛ سعادت، ۱۳۸۳؛ هلیسون، ۲۰۱۰). از آنجا که درگیری تحصیلی با بسیاری از خصیصه‌های مثبت روانی و تحصیلی فوق‌وابسته است می‌توان پژوهش‌های مذکور را در تأیید نتایج این پژوهش در نظر گرفت. در تبیین این یافته می‌توان به چندین دلیل اشاره نمود. با توجه به نظریه سرتو (۱۹۹۷) مسئولیت‌پذیری یک الزام و تعهد درونی از سوی فرد برای انجام مطلوب همه فعالیت‌هایی که برعهده او گذاشته شده است، تعریف می‌کند و معتقد است که مسئولیت‌پذیری از درون فرد سرچشمه می‌گیرد فردی که مسئولیت‌کاری را برعهده می‌گیرد، توافق می‌نماید که یک سری فعالیتها و کارها را انجام دهد و یا برانجام این کارها توسط دیگران، نظارت داشته باشد. همچنین با توجه به نظریه گلاسر که معتقد است مشکل انسانها و ناهنجاریهای آنها از مسئولیت‌نپذیرفتن است زیرا، آنها نمی‌توانند نیازهای اساسی خود را بر اساس وضعیت صحیح و انسان دوستانه ارضا کنند اینگونه تبیین می‌شود دانش‌آموزان دارای درگیری تحصیلی بالاتر در برابر دانش‌آموزان دارای درگیری تحصیلی پایین تر دارای قدرت مسئولیت‌پذیری بالاتری می‌باشند و در واقع پذیرش مسئولیت خود یکی از عواملی است که دانش‌آموزان نسبت به تحصیل مشتاق تر می‌شوند. همچنین گاف معتقد است که گرچه مسئولیت‌تاندازه‌ای با مردم آمیزی و خویش‌داری همبسته است اما باید بر ارزش‌ها و کنترل‌ها که عوامل مشخص و مهمی در زندگی افراد است تأکید نمود. فردی که دارای احساس مسئولیت بالایی است نیازهای خود را در راه نیازهای جمع فدا می‌کند. این قبیل افراد پیامدهای رفتارهای خود را می‌پذیرند و قابل اعتماد و اطمینان هستند. نسبت به ساختار اجتماعی بزرگ تر احساس تعهد کرده و اگرچه لزوماً رهبر نیستند اما درستکار بوده و به عهد خود وفا می‌کنند. طبق دیدگاه گاف افراد جامعه ستیز افراد مسئولی نیستند چون مدام متوجه نیازهای خود هستند، اما افرادی که دارای مشاغلی هستند که مستلزم رفتار مسئولانه و توأم با وظیفه‌شناسی است، افراد مسئولیت‌پذیری می‌باشند. گاف معتقد است که فرد مسئول به ارزش‌های اجتماعی و اخلاقی و مدنی پایبند است (مارنات، ۱۹۹۷؛ ترجمه پاشاشریفی و نیکجو، ۱۳۹۶). از دیدگاه گاف چنین برداشت می‌شود که دانش‌آموزان دارای مسئولیت‌پذیری بالا به دلیل اینکه خود را نسبت به ارزش‌های مدرسه پایبند می‌داند لذا با علاقه و درگیری بالا (در ابعاد رفتاری، عاطفی و شناختی) در فعالیت‌های تحصیلی درگیر می‌شود و بدین ترتیب درگیری تحصیلی او بالا می‌رود. در تبیین بیشتر می‌توان گفت مسئولیت‌پذیری از مهم‌ترین و هدفمندترین بخش تربیت آدمی است که اثرات آن را به گونه‌ای همه‌جانبه می‌توان در زندگی انسان‌ها در ابعاد مختلف فکری، اجتماعی، مذهبی، هنری و اخلاقی آن‌ها مشاهده کرد. بنابراین، مسئولیت‌پذیری بر آگاهی شهروندان (به خصوص دانش‌آموزان) از مشکلات محیط اطراف خود می‌افزاید. این امر باعث می‌شود تا کودکان از ابتدا با تمرین فعالیت‌های مدنی در مدرسه، برای زندگی جمعی در جامعه‌ی مدنی و ایفای نقش فعال تر شهروندی و مشارکت همه‌جانبه در سرنوشت خود، مدرسه و جامعه، آمادگی لازم را کسب نمایند (ایزدی و همکاران، ۱۳۸۵). حضور فعال و پرانرژی در مدرسه مسلماً درگیری تحصیلی در ابعاد رفتاری، عاطفی و شناختی را به همراه خواهد داشت.

بدین ترتیب، برای بهبود درگیری تحصیلی دانش آموزان، باید زمینه و بستر مناسب را برای مسئولیت پذیری آنان فراهم نمود. از جمله محدودیت های پژوهش حاضر، بکارگیری پرسشنامه خودگزارشی است و ممکن است در پاسخ ها سوگیری وجود داشته باشد و همچنین کنترل برخی از متغیرهای روانی، اقتصادی - اجتماعی آزمودنی ها به هنگام پاسخگویی به سوالات میسر نبوده است که می توانست در نتایج تحقیق مؤثر باشد و جامعه آماری فقط دانش آموزان دختر پایه ششم مدارس منطقه ۲ تهران بود و از جامعیت پایینی برخوردار بوده که باید تعمیم نتایج با احتیاط صورت گیرد در این رابطه استفاده از مصاحبه کیفی به جای پرسشنامه، کنترل برخی متغیرهای روانی، اقتصادی - اجتماعی و انجام پژوهش در سایر گروه ها جهت بالا بردن قدرت تعمیم پذیری نتایج می تواند مفید و مؤثر واقع گردد.

منابع

- حاجی محمدی و تقوایی (۱۳۹۵) پژوهشی را با عنوان «پیش بینی پیشرفت تحصیلی براساس مسئولیت پذیری و ادراک از محیط کلاس دانش آموزان پسر سال سوم دوره اول متوسطه، دومین کنفرانس بین المللی مدیریت اقتصاد و علوم انسانی، ۲۷ اردیبهشت، ترکیه، استامبول
- حمیدی، فریده و قیطاسی، معصومه (۱۳۸۹)، مقایسه کمال گرایی، تعلل و مسئولیت پذیری در دانشجویان مراکز تربیت معلم شهر اهواز به تفکیک جنس، فصلنامه فرهنگی-تربیتی زنان و خانواده، دوه ششم، شماره ۱۸، صص ۸۵-۷۲
- خدیوی، اسدالله و الهی، ایران. (۱۳۹۲). بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع اول متوسطه (پایه هفتم) شهرستان مهاباد، مجله زن و مطالعات خانواده، سال ششم، شماره بیست و دوم، صص ۵۹-۳۷
- دادفر، رضا؛ بازدار، فاطمه؛ نصراللهی، عباس؛ عبدالحسینی و احمدی، وحید (۱۳۹۳). بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر افت تحصیلی دانش آموزان دختر و پسر سال اول دبیرستان شهرستان دره شهر در سال تحصیلی ۹۱-۹۰. مجله دانشگاه علوم پزشکی ایلام، دوره بیست و یکم، شماره ۶، صص ۲۳۱-۲۲۴.
- سعادت شامیر، الهام (۱۳۸۳)، بررسی ارتباط بین سبکهای هویت با سلامت عمومی و مسئولیت پذیری در دانشجویان دانشگاه های تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- سیف، علی اکبر (۱۳۹۶). روانشناسی پرورشی نوین، تهران: دوران.
- صفری، هدیه؛ جناآبادی، حسین؛ سلم آبادی، مجتبی و عباسی، امیر. (۱۳۹۵). پیش بینی اشتیاق تحصیلی بر اساس هوش معنوی و سرسختی روان شناختی، دو ماهنامه راهبردهای آموزش در علوم پزشکی، دوره نهم، شماره ۱، صص ۱۲-۷
- طباطبائی، نفیسه؛ طباطبائی، سید شهاب الدین؛ کاکایی، یزدان و محمدی آریا، علیرضا. (۱۳۹۱). رابطه سبک های هویت و مسئولیت پذیری با پیشرفت تحصیلی نوجوانان ۱۵ تا ۱۸ ساله شهر تهران، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال دوازدهم، شماره ۴۴، صص ۴۲-۲۳
- عابدی، احمد؛ معماریان، آدین دخت؛ شوشتری، مژگان؛ گلشنی منز، فرشته. (۱۳۹۳). بررسی اثربخشی مداخلات چند بعدی شناختی - رفتاری بر میزان عملکرد تحصیلی و اشتیاق تحصیلی دانش آموزان دختر دبیرستان های شهر اصفهان، مجله روانشناسی تربیتی، شماره ۳۲، صص ۹۴-۷۹
- غریبی، حسن. (۱۳۹۶). اثربخشی آموزش مهارت حل مسأله بر مسؤولیت پذیری دانش آموزان پسر سال سوم متوسطه دوره اول، مجله پژوهش های برنامه ی درسی، دوره ی هفتم، شماره ی دوم، پیاپی ۱۴، صص ۸۷-۶۷
- فرضی، حمیده و زارعی، حیدرعلی. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین مسئولیت پذیری با خودکارآمدی تحصیلی دانش آموزان پایه ششم شهرستان شاهین دژ در سال تحصیلی، فصلنامه رویش روانشناسی، سال هفتم، شماره ۹، صص ۳۲۴-۳۰۹
- گلاسر، ویلیام. (۱۹۸۹). مدارس بدون شکست، ترجمه ساده حمزه و مؤده حمزه تبریزی (۱۳۸۸)، تهران: آشیان، چاپ پنجم
- گلشن فومنی، محمد رسول. (۱۳۹۶). جامعه شناسی آموزش و پرورش، تهران: دوران
- مارنات، گری گراث. (۱۹۹۷). راهنمای سنجش روانی: برای روان شناسان بالینی، مشاوران و روان پزشکان، جلد دوم، ترجمه شریفی، حسن پاشا و نیکجو، محمدرضا (۱۳۹۶)، تهران، انتشارات سخن، چاپ دهم.
- موسوی، سیده زهرا؛ پریسا احمدی مصرمی؛ فاطمه میرزایی ماصرمی و سیده رقیه تقوی. (۱۳۹۸). بررسی رابطه ی امید و مسئولیت پذیری با پیشرفت تحصیلی، چهارمین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران

نخستین گلدوست، علی اصغر. (۱۳۹۷). اثربخشی و مقایسه آموزش مهارت های شناختی و فراشناختی بر مهارت های مطالعه، خودکارآمدی تحصیلی، اشتیاق تحصیلی و هیجانانگیز تحصیلی دانش آموزان پسر پایه دهم مدارس شهرستان اردبیل، رساله دکتری، رشته روانشناسی تربیتی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهرکرد، دانشکده علوم انسانی

- Allen, A. Mintrom, Michael. (2010). *Responsibility and School Governance, Educational Policy originally published online*
- Archambault, I., Janosz, M., Fallu, J., & Pagani, L. S. (2009). Student engagement and its relationship with early high school dropout. *Journal of Adolescence*, 32,651-670.
- Askham P.(2010). Context and Identity: Exploring Adult Learners' Experiences of Higher Education. *Journal of Further and Higher Education*; 32(1): 85-97
- Brown, S. D., Tramayne, S., Hoxha, D., Telander, K., Fan, X., & Lent, R. W. (2010). Social cognitive predictors of college students' academic performance and persistence: A meta-analytic path analysis. *Journal of Vocational Behavior*, 72(3), 298-308.
- Finn, J. D. & Rock, D. A. (1997). Academic success among students at risk for school failure. *The Journal of Applied Psychology*, 82, 221-234.
- Fredricks, J.A., Blumenfeld, P.C., & Paris, A.H. (2004). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research* 74(1), 59-109
- Moreira, Paulo A.S. Dias, Adelaide., Matias, Carla., Castro, Jorge., Gaspar Tânia and Joana, Oliveira . (2018). School effects on students' engagement with school: Academic performance moderates the effect of school support for learning on students' engagement, *Learning and Individual Differences*, 67, 67-77
- Pintrich, P. R. (2000). Multiple goals, multiple pathways: The role of goal orientation on learning and achievement. *Journal of Educational Psychology*, 92, 544-555.
- Richardson, T. E., Long, G. L., & Woodly, A. (2003). Academic engagement and perception of quality in distance education. *Open Learning*, 18, 23-38.
- Selcuk, G. S.; Caliskan, S. and Erol, M. (2007). "The Effect of gender and grade levels on Turkish.physics teacher candidates' problem solving Strategies". *Journal of Turkish since education*, 4(2), 10-19.
- Shavelson, R.J. (2007). Assessing student learning responsibly: From history to an audacious. *Change*, 39(1), 26-33.
- Stockdale, S.L. & Brockett, R.G. (2010).Development of the PROSDLS: A measure of selfdirection in learning based on the personal responsibility orientation model. *Adult Education Quarterly*, 200 (10), 1-20. DOI: 10.1177/0741713610380447
- Wang, Y., Tian, L & Huebner, E.S. (2019). Basic psychological needs satisfaction at school, behavioral school engagement, and academic achievement: Longitudinal reciprocal relations among elementary school students, *Contemporary Educational Psychology*, 56, 130-139
- Yeşil, R. (2013) School Learning Responsibility Scale's Validity and Reliability Study (For Primary School Students). *Mevlana International Journal of Education (MIJE)*, Vol. 3(4), pp. 1-14.
- Yıldırım, Ö. (2008). Pre-service English teachers' views of teacher and student responsibilities in the foreign language classroom. *EgitimA rastirmalari – Eurasian Journal of Educational Research*, 33,211-236.
- Zyngier, D. (2008). Conceptualizing student engagement: Doing education not doing time. *Teaching and Teacher Education*, 24, 1765-1776.